

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра права**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету міжнародних відносин і права

Юрій МУДРИК

вересня 2024 року

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна **Історія держави і права України**

Освітньо-професійна програма **Право**

Рівень вищої освіти **перший (бакалаврський)**

Таблиця 1 – Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Вавринчук Микола Прокопови
Профайл викладача	http://pravo.khnu.km.ua/professorsko-vykladatskyj-sklad/
Е-маїл викладача(ів)	lvnp610@ukr.net
Контактний телефон	067-3833737
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=5584
Консультації	Очні: вівторок 12.30-13.00 ауд. 4-416 Онлайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин						Курсовий проект	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
				Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття				Індивідуальна робота студента	Самостійна робота, в т.ч. ІРС			залік	іспит
						Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Семінарські заняття						
О	Д	1	1	5	150	68	34		34		82			+	

Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна "Історія держави і права України" є однією з основних профілюючих дисциплін, займає вагоме місце у підготовці бакалаврів права викладається студентам 1 курсу спеціальності «Право. Освоєння курсу для спеціаліста-правознавця є своєрідним фундаментом, на якому базується подальша професійна підготовка позаяк без глибокого осмислення історичного минулого в усій його складності та суперечливості важко опанувати сучасні юридичні знання. Цей курс є неодмінним вступом до вивчення таких важливих суспільних дисциплін, як теорія держави та права, адміністративне, цивільне, кримінальне, конституційне право. Історія держави і права України виконує роль як енциклопедії права, так і соціології та філософії права, оскільки вивчає не якусь окрему галузь, напрям державного чи правового буття, а досліджує загальні специфічні закономірності розвитку держави та права, аналізуючи їх в цілому, в їх взаємозв'язку. Вона ґрунтується на пізнанні цих соціальних феноменів історичній відомості, порівнюючи загальні та специфічні закономірності державно-правових явищ світу. Основні завдання теорії держави і права полягає у розкритті загальних понять, категорій та дефініцій теорії держави та права, яка є базовою загальнотеоретичною дисципліною в системі юридичних наук. Ця дисципліна надає найбільш повне та узагальнююче уявлення про державно-правові явища і процеси та є базою для вивчення галузевої юридичних наук. Нагальні проблеми демократизації суспільства, в якому основною соціальною цінністю є особисті форми формування громадянського суспільства вимагають теоретичного осмислення як основних тенденцій розвитку суспільства, так і пошуків можливих шляхів їх практичної реалізації. В умовах становлення правової держави важливе значення набувають формування, розвиток і закріплення нового юридичного мислення, високого професіоналізму, загальної і правової культури, почуття законності і справедливості. У системі юридичних наук

Мета і завдання дисципліни.

Мета дисципліни – сформувати професійні якості на рівні знань історії держави та права зарубіжних країн, вміння самостійно аналізувати основні віхи та тенденції їх розвитку, робити самостійні висновки.

Завдання дисципліни Формувати у здобувачів вищої освіти здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, знання та розуміння предметної області та професійної діяльності, здатність спілкуватися державною мовою усно і письмово, здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, здатність бути критичним і самокритичним, здатність працювати в команді, здатність діяти на основі етичних міркувань, здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми, цінування та повага різноманітності і мультикультурності, знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів, повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи, здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності, здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин; здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання; проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел; формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми; давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю; складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами; використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин; вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію; володіти базовими навичками риторики; доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло; виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.

Тематичний і календарний план вивчення

дисципліни Таблиця 3 – Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

№ тижня	Тема лекції	Тема семінарського заняття	Самостійна робота студента		
			зміст	Год.	література
1	2	3	4	5	6
1	Тема 1. Предмет, методи, періодизація та джерела історії держави і права зарубіжних країн	Тема 1. Предмет, методи, періодизація та джерела історії держави і права зарубіжних країн	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	4	1, 2, 3, 4.5
2	Тема 2. Рабовласницькі держави та право Стародавнього Сходу	Тема 2. Рабовласницькі держави та право Стародавнього Сходу	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	4	1, 2, 3, 4. 5

3	Тема 3. Держава та право країн античної Греції: Афіни і Спарта.	Тема 3 Держава та право країн античної Греції: Афіни і Спарта.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	1, 2, 3, 4. 5
4	Тема4. Держава і право Стародавнього Риму	Тема4. Держава і право Стародавнього Риму	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	1, 2, 3, 4. 5
5	Тема 5. Ранньофеодальна держава і право	Тема 5. Ранньофеодальна держава і право	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	1, 2, 3, 4. 5
6	Тема 6. Станово-представницька монархія в країнах Західної Європи	Тема 6. Станово-представницька монархія в країнах Західної Європи	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	1, 2, 3, 4. 5
7	Тема 7. Абсолютна монархія в країнах Західної Європи	Тема 7. Абсолютна монархія в країнах Західної Європи	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	1, 2, 3, 4.5
8	Тема 8. Держава і право буржуазної Англії	Тема 8.Держава і право буржуазної Англії	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	1, 2, 3, 4,5
9	Тема 9. Держава і право США (18-19 ст.ст.)	Тема 9. Держава та право в найновіший час.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	1, 2, 3, 4, 5
10	Тема 10. Держава і право Франції 18-19 ст.ст.	Тема 10. Держава і право Франції 18-19 ст.ст.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	
11	Тема 11. Держава і право Німеччини у 19 ст.	Тема 11. Держава і право Німеччини у 19 ст.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	
12-13	Тема 12. Державно-правовий розвиток країн Західної Європи, США та Японії у першій половині 20 ст.	Тема 12. Державно-правовий розвиток країн Західної Європи, США та Японії у першій половині 20 ст	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	
14-15	Тема 13. Державно-правовий розвиток держав Західної Європт та Японії після Другої світової війни.	Тема 13. Державно-правовий розвиток держав Західної Європт та Японії після Другої світової війни	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінару, виконання ІСР.	8	
Разом				96	

Політика дисципліни.

При вивченні дисципліни «Історія держави та права зарубіжних країн», студенти, у випадку пропуску лекції без поважної причини, повинні самостійно опрацювати тему даної лекції й подати

викладачеві рукописний реферат обсягом 20 сторінок. Пропущені семінарські заняття необхідно відпрацювати шляхом усної відповіді на питання, які розглядалися на пропущеному семінарі та/або виконання тестових завдань.

Під час лекції студенти повинні вести конспект, тобто коротко записувати основні її положення. За потреби, вони мають право ставити лектору запитання.

Семінари проводяться у формі дискусії, студенти мають можливість вільно висловлювати власну точку зору на ту чи іншу проблему. Якщо ж студент не підготувався до заняття й отримав незадовільну оцінку, то він зобов'язаний перездати її на консультації, але обов'язково до наступного семінару. У випадку, коли студент не виконав індивідуальний план з дисципліни в заплановані терміни без поважних причин, то під час відпрацювання заборгованості при позитивній відповіді йому виставляється оцінка «задовільно».

Одним з елементів самостійної роботи студента є написання індивідуальної самостійної роботи до кожного семінарського заняття. Обсяг роботи має бути 3-4 сторінки комп'ютерного набору або 6-7 рукопису. В роботі слід стисло, логічно та аргументовано викласти своє бачення аналізованої проблеми.

Завершує ІСР список використаних джерел і літератури. Він оформляється в алфавітному пронумерованому порядку. Відповідно до вимог академічної доброчесності, при цитуванні тих чи інших джерел, необхідно виділяти їх лапками та робити посилання на джерело. Наприклад: «цитата» [1, с. 17]. 1 – номер джерела в списку літератури, с. – сторінка, 17 – номер сторінки.

У разі наявності плагіату, тобто крадіжки чужої інтелектуальної власності, бо відсутність посилання на джерела розцінюється як привласнення чужих ідей чи думок, ІСР оцінюється незадовільною оцінкою. Її необхідно переробити.

Під час проведення підсумкового контролю (заліку) за дозволом викладача можна використовувати конспект лекції, гаджети та довідкову літературу.

Критерії оцінювання результатів навчання.

Контроль і оцінювання результатів навчання студентів здійснюються відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Хмельницькому національному університеті»

URL: <https://www.khnu.km.ua/root/files/01/06/03/0004.pdf>.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється тестуванням.

Оцінювання результатів навчання студентів у семестрі за ваговими коефіцієнтами.

Семінарські заняття (обов'язкові 2 виступи)	Контрольна робота (тестування)		Індивідуальна самостійна робота									Залі к	
	КР1	КР2	ІСР 1	ІСР 2	ІСР 3	ІСР 4	ІСР 5	ІСР 6	ІСР 7	ІСР 8	ІСР 9		
Т 1-9													
ВК: 0,4	0, 2		0, 4									-	

Оцінювання тестових завдань

Тематичний тест для кожного студента складається з двадцяти закритих тестових завдань, кожне з яких оцінюється одним балом. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 20.

Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, представлена у нижченаведеній таблиці.

Сума балів за тестове завдання	0-13	14-16	17-22	23-25
Оцінка	2	3	4	5

На тестування відводиться 25 хвилин. Якщо студент отримав негативну оцінку, то він має перездати її в установленому порядку, але обов'язково до терміну наступного контролю. Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу.

Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Вітчизняна оцінка, критерії	
A	4,75–5,00	5	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навиків
B	4,25–4,74	4	Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4	Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Залік виставляється, якщо середньозважений бал, який отримав студент з дисципліни, знаходиться у межах від 3,00 до 5,00 балів. При цьому за вітчизняною шкалою ставиться оцінка «зараховано», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом кількості балів відповідно до таблиці Співвідношення.

Контрольні питання з дисципліни.

1. Предмет та метод ІДПЗК.
2. Періодизація та історіографія держави та права зарубіжних наук.
3. Теорії походження держави та права.
4. Держава та право Давнього Єгипту. Реформи Аменхотепа IV.
5. Шумерські міста-держави.
6. Месопотамія під владою Аккаду.
7. Вавилонська держава. Закони Хаммурапі.
8. Хетська держава.
9. Урарту та Ассирія.
10. Нововавилонське царство.
11. Перська держава.
12. Індська (Хараппська) цивілізація. Суспільний та політичний устрій у індоаріїв.
13. Система варн в Давній Індії.
14. Закони Ману. Брахманізм. Держава Нандів.
15. Династія Маур'їв.
16. Імперія Гуптів.
17. Найдревніші китайські держави : Шань-Інь, Західне та Східне Чжоу. Період Чжаньго.
18. Реформи Шань Яна у царстві Цінь та їх значення.
19. Конфуціанство. Легістська модель держави.
20. Імперія Цінь. Реформи Цінь Шихуанди.
21. Імперія Хань у III ст. до р.х. – III ст. р.х.
22. Виникнення і розвиток давньогрецької державности.
23. Виникнення грецького полісу, його суть та різновиди.
24. Атенська держава. Реформи Тезея, Солона, Клісфена, Перикла.
25. Суспільний і державний лад Атен. Право та суд. Закони Драконта.
26. Давня Спарта : особливості устрою. Закони Лікурга.
27. Виникнення Давнього Риму, періодизація його історії.
28. Реформи Сервія Тулія.
29. Римська республіка та її занепад.
30. Реформи Гракхів.
31. Військові реформа Марія.
32. Диктатура Сулли і Юлія Цезаря.
33. Перехід до монархії. Принципат. Колонат. Домінат.
34. Реформи Диоклетиана та Костянтина.
35. Римське право.
36. Геополітичне середовище виникнення і розвиток ранніх державних утворень у Західній Європі.
37. Держава та право Франків : суспільний та державний лад. Реформи Карла Мартела.
38. Салічна правда. Судовий процес, ордалії.
39. Англосаксонські королівства як державні утворення, їх об'єднання в єдину державу.
40. Зміни в суспільному і державному устрої.
41. Варварські правди.
42. Утворення та розвиток держави і права у германців.
43. Візантія: особливості соціально-економічного та політичного розвитку.
44. Реформи Юстиніана у Візантії.
45. Основні джерела права у Візантії. Суд.
46. Перше та друге Болгарське царство. “Закон судний людям”.
47. Сербська держава та право. Законник С. Душана.
48. Держава та право західних слов'ян.
49. Зміни в суспільному устрої середньовічних країн та їх вплив на процес державотворення.
50. Реформи Людовіка IX у Франції. Генеральні штати. Центральне та місцеве управління.
51. Англійський парламент. Суд присяжних. Місцеве самоврядування.
52. Рейхстаг та ландтаги Німеччини.

53. Реконкіста. Іспанські кортеси.
54. Виникнення міст і міської автономії. Міські республіки.
55. Гільдії та цехи як форма суспільної організації.
56. Магдебурзьке право.
57. Держава та право феодального Китаю.
58. Державний лад Делійського Султанату і Монгольської Індії.
59. Станово-представницька структура Індії. Право.
60. Особливості розвитку феодальної держави в Японії. Режим сьогунату. Право.
61. Арабський Халіфат. Джерела та основні інститути мусульманського права.
62. Передумови абсолютизму.
63. Абсолютна монархія у Франції.
64. Особливості абсолютизму в Англії.
65. Німецький абсолютизм.
66. Абсолютна монархія в Іспанії.
67. “Освічений” абсолютизм (Прусія, Австрія, Іспанія).
68. Особливості права в абсолютних монархіях.
69. Конституція Німецької імперії 1871 р.
70. Англійська революція та її вплив на державний устрій та право.
71. Виникнення Сполучених Штатів Америки. “Декларація незалежності Сполучених Штатів”.
72. Перша конституція США. “Статті конфедерації” 1781 р. Конституція 1787 р.
73. Право та суд. “Біль про права”, закон про судоустрій США.
74. Революція у Франції і зміни в державному будівництві та праві.
75. Конституція Франції 1946. Четверта республіка
76. Паризька комуна
77. Від німецького союзу до німецької імперії. Гегемонія Прусії.
78. Особливості устрою Австро-Угорщини.
79. Встановлення фашистської диктатури в Німеччині
80. Державно-правовий розвиток ФРН та НДР
81. Рейнський союз
82. Державно-правовий розвиток Великобританії
83. Якобінська конституція
84. Кодекс Наполеона
85. Декларація Об'єднаних націй
86. Виникнення нових держав у Латинській Америці.
87. Виникнення нових держав у Європі.
88. Конституція 1947 року в Японії
89. Розвиток держави та права в Японії в XIX-поч. XX ст.
90. Формування англосаксонської та континентальної систем права
91. Теорія “третього Риму”.
92. Вплив II світової війни на державотворчий процес в країнах Західної Європи
93. Вплив II світової війни на державотворчий процес в країнах Північної Америки.
94. Крах колоніальної системи та створення нових держав.
95. Статут ООН
96. Загальна декларація прав людини 1948 р.

81. Соціально-економічне і політичне становище Закарпаття в складі буржуазної Чехословаччини (1918-1938рр.).
82. Соціально-економічне і політичне становище Закарпаття в складі буржуазної Чехословаччини та Угорщини. Спроба відродження української держави – Карпатської України у 1938 – 1939рр.
83. Звільнення Закарпаття від фашистів. Створення органів народної влади. Державне будівництво.
84. Виникнення та діяльність дисидентського руху в Україні у 1960 – 1980-х рр. та його значення в боротьбі за незалежну українську державу.
85. Процес перебудови в Україні та зміни в суспільно-політичному житті (1985-1991рр.).
86. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990року, її зміст та історичне значення.
87. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року та його політичне та правове значення.
88. Ліквідація СРСР. Причини і наслідки. Політичне і правове значення Біловезької зустрічі керівників України, Білорусії та Росії.
89. Утворення та розбудова незалежної української держави (1991-2010рр.)
90. Судова система та правоохоронні органи незалежної української держави (1991-2011рр.).
91. Державне будівництво в Україні на сучасному етапі.
92. Підготовка та прийняття Конституції України 1996 року.
93. Основний зміст Конституції України 1996 року.
94. Правова система України в сучасних умовах.
95. Зовнішньополітична діяльність України на сучасному етапі.

Рекомендована література

Основна література

1. Бандурка О.М. Історія держави та права України: підручник для курсантів та студентів вищих навчальних закладів/ О.М. Бандурка, М.Ю. Бурдін, О.М. Головка та інші. Харків ;Майдан,2018.-616с.
2. Гавриленко О.А. Історія держави і права України: Хрестоматія-практикум: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів України/ О.А. Гавриленко, І.А. Логвиненко, Л.В. Новікова.-Х.:ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015-348 с.
3. Забзалюк Д.С. Історія держави та права України: навчальний посібник(у схемах і таблицях)/Д.С. Забзалюк. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ,2017,-120 с.
4. Трофанчук Г.І. Історія держави та права України :навчальний посібник /Г.І. Трофанчук.- К.: Юрінком Інтер,2011.-384 с.
5. Шмигаль Д.А. Історія держави та права України :посібник для підготовки до іспиту /Д.А.Шмигаль. Х.:Право,2017.-252 с.

Додаткова література

1. Історія держави та права України: підручник /В.Д. Гончаренко, В.М. Єрмолаєв, В.О. Румянцев та ін.; за ред. В.Д. Гончаренка.-Х.:Право,2013.707с.
2. Історія держави та права України в 2-х томах за редакцією В.Я.Тація, А.Й. Рогожина В.Д. Гончаренка. К. : Ін.Юре,2003.
3. Ін.Юре,2003.
4. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи і семінарських занять з навчальної дисципліни "Історія держави та права України" для студентів 1 курсу /уклад.: В.Д.Гончаренко, Є.О.Васильєв, В.М.Єрмолаєв та ін. Х.: Нац. Унів-т "Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого",2012.73с.
5. Майборода О.Л. Історія держави і права України .Конспект лекцій для бакалаврів спеціальності 081 "Правознавство" денної форми навчання, Луцьк: Луцький НТУ,2016,-116с.
6. Орленко В.І. Історія держави та права України: Посібник для підготовки до іспитів/В.І.Орленко,В.В.Орленко.-ге вид. доповн. та перероб.-К.;Вид.ПаливодаА.В.,2006.-164с.
7. Тишук Б.Й., Бойко І.Й. Історія держави та права України, акад. курс: підручник проф І.Й. Бойко; Льв. нац. ун-ім. Івана Франка.Ін.Юре,Київ,2015-807 с.
8. Ухач В.З. Історія держави та права України: Навчальний посібник(конспект лекцій),-Тернопіль:Вектор,2011.-378с.

Завідувач кафедри права _____

М.П. Вавринчук

Гарант ОПП «Право» _____

С.Й. Кравчук